

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО – НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКСПЕРТНО –
КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНА РОБОТА:

ХУДОЖНЬО - ЕСТЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВОЛИНСЬКОГО ІКОНОПИСУ

ПІДГОТУВАВ
КУРСАНТ ННІПФЕКП НАВС
ПИЛИПЧУК СВІТЛАНА ЮРІЇВНА

ПЕРЕВІРИВ
ВИКЛАДАЧ КАФЕДРИ ІСТОРІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ
ДОРОЩУК Н.І.

КИЇВ 2014

пiклуються переважно мiщани, монастирi, сiльські парафiяльнi громади. Врахування їх естетичних уподобань призводить до посилення фольклоризацiї.

Врештi утворюється свiй виразно оригiнальний стиль , побудований на творчому засвоєннi вiковiчної традицiї, радикально адаптованої до вимог iншого часу й до того соцiального середовища, в якому жили замовники i дяли малярi. Отже, певна обумовленiсть волинського iконопису зазначеного часу впливає з рiзних чинникiв. Приблизно так належить надто схематично окреслити шляхи розвитку волинського iконопису протягом досить тривалого перiоду, вiд домонгольської доби до кiнця XVIIIст.

III РОЗДІЛ. Iконописні традиції Волині в творчості О. Лаворика

3.1. Життєвий та творчий шлях О.Р. Лаворика.

Iконопис давньої Волині належить до найяскравiших сторiнок українського малярства. Ми починаємо усвiдомлювати це лише сьогодні, особливо пiсля вiдкриття на початку 90-х низки пам'яток XIII - XVI ст., що зберiгаються переважно в Рiвненському краєзнавчому музеї. Цi твори можна докладно описувати, милуючись їх художнiми особливостями, ретельно спостерiгаючи певнi риси, властивi конкретним малярам. Мистецтво iконописання вкрай складне, адже недостатньо зобразити те, що людина просто побачила на власнi очi, чи пережила. Iкона – це вчення Церкви у фарбах. Тому людина, яка займається iконописанням, повинна бути не тiльки талановитою, але й церковною, добре знати православне богослов'я, щоб безпомилково вiдтворювати його на полотнi. Крім того, написання iкон потребує священницького благословення.

Багато зусиль для повернення iкон у храми доклав житель села Синiв Олександр Ростиславович Лаворик, який вже 20 рокiв дослiджує i пише iкони.(додаток 2)

Народився Олександр Ростиславович 13 жовтня 1955р. в с. Рясники Гоцанського району Рiвненської облaстi в сiм'ї вчителiв. Любов до живопису перейняв вiд матерi. У 1970 році закінчив Рясниківську восьмирiчну школу, в 1972р.

- Рівненське міське професійно-технічне училище № 38. Одночасно з навчанням в ПТУ відвідував заняття у Рівненській художній студії.

Впродовж 1971-1973рр. навчався у Московському заочному народному університеті мистецтв на факультеті графіки. У 1973р. закінчив Гощанську заочну середню школу.

Після служби в армії від 1977 до 1990рр. проходив службу в органах внутрішніх справ. Зокрема впродовж 1977-1979рр. - в Одеському міському відділі міліції, 1979-1990рр. - у Гощанському РВВС. Але душу полонить мистецтво і Олександр Ростиславович паралельно (в 1983-1986рр.) обіймав посади викладача художнього відділу та завідувача відділу образотворчого мистецтва Гощанської державної школи мистецтв. [4. С.127].

За період мистецької діяльності відбулося близько 60 виставок в Україні та за кордоном, з них близько 30 персональних (в Гощі, Рівному, Мирогощі Лубенського району, Пляшеві Радившівського району, Луцьку, Синьові Гощанського району, Києві, Дніпропетровську, Сарнах, Любомлі, Острозі, Дубні). На даний час роботи О. Лаворика знаходяться на міжнародній виставці у Хелмі, а згодом будуть виставлені у Варшаві.

Олександр Лаворик створив серії-цикли графічних робіт «Гощанські будні», «Мале Полісся», «Будні Гощанського РВВС», «Село Нобель», «Воїни-інтернаціоналісти Рівненщини», «Тур'янська сторона», «Відгомін козацької слави», «Експонати хати-музею І.М.Гончара в малюнках художника О.Лаворика». Автор альбому «Волинська писанка» у співавторстві з А.М.Українець.

Брав участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС (1966р.). Створив серію «Портрети учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС».

Понад 2000 картин, малюнків О.Р.Лаворика зберігаються в Національному музеї-заповіднику українського гончарства в Опішні (Полтавська обл.), Рівненському краєзнавчому музеї, музеї м. Шепетівка (Хмельницька обл.), і Сарненському історико-етнографічному музеї, музеї Волинської ікони (м. Луцьк), у приватних колекціонерів Києва, Москви, Чехії, Німеччини, США.

За період мистецької діяльності О.Лаворик неодноразово нагороджувався почесними грамотами, має звання «Почесний музейник» Рівненського обласного краєзнавчого музею, дипломами, почесними знаками, іменним годинником.

У 1992р. Олександр Ростиславович закінчив Міжнародну школу церковної архітектури в міжгалузевому інституті підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів Львівського політехнічного інституту. 14 травня 2004р. у Єпархії м. Рівного отримав Боже благословення від владики Варфоломія відтворювати церковні картини, ікони. При фінансовій допомозі комітету по науці і техніці при Кабінеті Міністрів України в складі групи фахівців у 1994р. проводив роботу над дослідженням Волинського іконопису, що зберігаються в музеях України.

Очолив творчу майстерню «Волинська Ікона», що у Рівному, - так називається творчий колектив, основна мета діяльності якого - відродження волинської школи іконопису. Позаду - довга і копітка праця з вивчення іконописної техніки (виявляється, що техніка ця складається із більше сотні дуже складних, тонких і послідовних операцій), особливостей, характерних для волинської ікони.

О. Лаворик переконаний: волинська ікона має певні свої, тільки їй притаманні риси. «Це плавність ліній, більш лагідні, спокійні кольори, ніж, скажімо на галицьких чи київських іконах, - говорить Олександр Ростиславович. - А пов'язано це насамперед із природним середовищем, ландшафтом, в якому працював майстер.»

Мистецтво ікони дуже давнє й неймовірно складне, осмислюється художником «зсередини», через пізнання традицій, через втаємничення й духовну атмосферу цього своєрідного живопису. Як говорить художник, іконопис вимагає повної самовіддачі, інакше не вдається відтворити ідеально рівної лінії, передати нюанс кольору.

Іконописець - це водночас і висококваліфікований майстер, і вчений - дослідник, і психолог. Все й не перерахуєш. Іконописець - універсал, у доброму значенні фанат своєї справи, до якої йде десятки років, пам'ятаючи «не хлібом єдиним...»

«Віа ест віта» - «Дорога – це життя» . Такий девіз у творчості О.Р.Лаворика.

«Дорога до храму», як висловився про своє покликання пан Олександр газеті «Вісті Рівненщини», не була легкою. Тому що кожна ікона, яку змалював митець, вимагала певного внутрішнього настрою, що сприяв би точності копіювання як головних, так і другорядних деталей, передачі відповідної колористики в зображенні ликів святих.

Пише О. Лаворик ікону впродовж року-півтора, при цьому промовляючи Ісусову молитву та стародавню молитву греків-іконописців. Підготовка основи для написання ікони виготовляється в такій послідовності: дерев'яна основа, до неї кріпиться паволока (т.б. полотно), на нього наноситься левкас - це крейдяна онова, по якій спеціальними фарбами, що мають назву темпера, наноситься зображення. А ще у роботі над іконою використовує освячену воду.

3.2. Реконструкція як мистецтво

Першим практичним кроком у відродженні волинської школи іконопису стала наукова реконструкція ікони Богородиці Одигітрії XIII ст. з Успенської церкви с. Дорогобуж. (Додаток 3). Ця робота тривала протягом 1994 - 1999 років.

Та щоб більше зрозуміти значення цієї події, необхідно заглибитися в історію.

Історія цієї унікальної ікони дуже непростя. Перш за все, це унікальний витвір XIII ст., що не має аналогів у давньому українському малярстві, найдавніша з відомих волинських ікон. Перші ікони Матері Ісуса Христа давній переказ приписує святому євангелісту Луці , який написав три ікони Богородиці. Одна з них називається Одигітрія. В перекладі з грецької «Путівниця». Вона хранителька і наставниця роду людського на його шляху до Бога.

Найкраще описав її Дмитро Крвавич - скульптор, професор, народний художник України. «Дорогобужська ікона представляє фронтально закомпоновану півпостать Богородиці з маленьким Ісусом-Еммануїлом, якого тримає на лівій руці. Вертикально посаджена голова Богородиці злегка повернута вправо, права її рука з тонкими видовженими пальцями у вільному жесті скісно укладена на висоті грудей. Жест глибоко символічний, він розкриває суть зображення, в якому головною є

постать малого Христа-Еммануїл, якого підтримує на своїй лівій руці Богородиця, молитовно звертаючись до нього як до божества, яке вона породила. Христос... зображений урочисто возсідаючим, одягнутим в одяг античних філософів - хітон і гімантій, з благословляючим жестом правої руки. Його голова вирішена майже у фронтальному повороті, коліна зігнуті, права стопа ноги показана збоку, а ліва, яка більш зігнута, - спереду. В лівій руці Христос тримає червоного кольору сувій - символ християнського вчення.

Богородиця одягнута в традиційний мафорій червоно-коричнюватого кольору, прикрашений широкою облямівкою з лінійним орнаментом... Під мафорієм Богородиці виглядає на голові зеленуватий очіпок, і одягнута вона в хітон такого ж кольору...

Христос одягнутий у світлий теплого кольору орнаментований хітон. Колірنا насиченість орнаменту, який густо покриває всю поверхню хітона, дуже слабо відрізняється по тону від основи тканини і сприймається на близькій відстані, що надає хітону особливо вишуканої тональної гами. Хітон Христа прикрашений досить широким, вохристого кольору клавом. Гімантій тепло - вохристого кольору...

Монументальна постать Богородиці, широко окреслена виразним узагальненим силуетом, сприймається цілісно та величаво. Складки червоно – приглушеного мафорія досить численні, однак за тональністю не виділяються на його тлі, завдяки чому більше відчуються на його тлі, завдяки чому більше відчуються, ніж простежуються, чи притягають до себе увагу, моделюючи загальний об'єм постаті. Вони виконані прямими сміливими, дуже чіткими лініями, вправним рисунком, дуже геометризованим, є враження, що деякі з них виконані за допомогою приставленої лінійки. Це особливо відчувається у вирішенні подвійного облямування спадаючої подвійної тканини опріччя мафорій Богородиці.

Гладко намальоване обличчя Богородиці вирішено в компактних узагальнених формах, воно сповнене виразу напруженості і тривоги. Овал обличчя досить своєрідний, таке враження, що вихідною формою для його сформування був

прямокутник; це ж саме дуже помітно у формі обличчя дитини. Уста Богородиці маленькі, виразні за пластикою, очі дуже великі з великими поперечно овальними зіницями, піднятими під верхню повіку, дивляться прямо на глядача, чітко виділяються на підкреслено вибіленому тлі... Чоло дитини Христа ще не дуже високе, погляд очей не скерований на глядача, він задуманий і зосереджений у собі... » [З.С.20].

«...Вона дивилася на присутніх живими очима жінки – матері, страдниці, заступниці роду людського, і, водночас, уособлювала в собі велич духу неземного. До неї можна прийти з горем і радістю, благанням і каяттям...»

Очевидно, що перед автором ікони стояла проблема контакту із глядачем, величезні очі Богородиці Одигітрії закомпоновані так, що Богоматір дивиться глядачеві прямо у вічі. Цей ефект прямого погляду досягається навіть тоді, коли дивиться на ікону зовсім збоку; зіниці з поперечноовальних стають наче круглими, але прямий погляд залишається. З огляду на це, настрій тривоги і—деякого ~~демонізму~~ демонізму, який відчувається у великих очах Богоматері, не є випадковим, він розрахований на безпосередній контакт із конкретним глядачем, зумовлений у просторі і часі.

Ікона вирізняється чітко індивідуалізованими стильовими рисами. Хоч рисунок місцями твердий, що характерно для майстра периферійного художнього осередку, в ньому помітні відступи від загальноприйнятих канонічних зображень, наприклад, дуже великі очі Богородиці, короткі дуги брів як у Богородиці, так і в дитини, відносно короткі носи обох, відносно велика віддаль між ротом і носом в обох обличчях. Ці пропорційні співвідношення, видно, теж були результатом якихось специфічних регіональних уподобань, тому що маємо можливість спостерігати їх наслідування у творах значно пізнішого періоду, виконаних на терені сучасної Білорусії у XV і навіть у XVI століттях.

Дослідник В.Александрович так описує Богородицю: «...Дорогобузька ікона, безперечно, належить до кола пам'яток ранньопалеологівської монументальної традиції й демонструє стиль, який уже від початку XIV ст. зійшов з історичної

арени, є підстави датувати її останньою третиною XIII ст. Монументальні розміри - збереглася лише вирізана вздовж контуру фігур паволока із зображенням Марії та Христа (122x86см) - вказують, що це була майже півтораметрової висоти ікона, найвірогідніше, призначена для намісного ряду іконостасу на зразок, очевидно, тієї, яку Галицько-Волинський літопис згадує у Георгіївській церкві в Любомлі.

Наскільки можна здогадуватися, дорогобузька пам'ятка є реплікою знаменитої константинопольської ікони Богородиці Одигітрії євангеліста Луки й може бути найближчою до першовзірця чи того, що розглядалося як ікона святого Луки у другій половині XIII ст. Таким чином, збережений у Дорогобужі образ посідає особливе місце не лише в давньому українському малярстві, але й у релігійному мистецтві усього східнохристиянського світу». [1. С.22].

Ще до реставрації, будучи під перемальовкою, вона викликала зацікавлення цілісністю своїх загальних контурів, особливістю звичного і в той же час незвичного силуету, специфічним характером контурів як голови та спадистих плечей Богородиці, так і характерного силуету голови дитини. Ще під перемальовкою в її загальному характері відчувався твір регіону візантійських впливів періоду Палеологів.

Є припущення, що спочатку ікона Богоматері містилася у Дорогобузькому монастирі. Достовірна інформація про Богородицю Одигітрію є з XVI ст., коли князь К. Острозький відновив Дорогобузький монастир, який проіснував до середини XIX ст., а потім став сільським храмом. [2].

У 60-х роках минулого століття, в часи розгулу войовничого комуністично-радянського атеїзму, храм, як і багато інших по всіх усядах, насильно був закритий і з роками перетворювався на руїну, що ледве не призвело до втрати унікальної культурної пам'ятки.

Ікона чудом збереглася, але в дуже плачевному стані. Завдяки прихожанам, які з розумінням поставилися до того, щоб ікона не пропала, її передали в Рівненський краєзнавчий музей. У 1984 році її привіз до Рівного науковий співробітник Рівненського краєзнавчого музею Віктор Луць. Ікона була на грані загибелі. Вона

зазнала руйнівної сили снігу, дощу, вітру, протягом віків її кілька разів «поліпшували», тобто досить некваліфіковано реставрували, руйнуючи первісний найцінніший шар. Були очевидні великі втрати тих місць, що малювалися золотом. Якби не вчасне втручання музейних працівників, сьогодні ми не мали б однієї з найдавніших пам'яток українського малярства.

У 1985 році ікона була доставлена у Львівський філіал державних науково-дослідних майстерень. Відбулося кілька засідань науково-реставраційних рад і комісій із залученням спеціалістів із Києва, щоб вирішити питання щодо реставраційних заходів. [З. С.20]. Протягом 9 років у Львові спеціалісти працювали над реставрацією шедевра.

Нині ікона Богородиці знаходиться у Рівненському краєзнавчому музеї під наглядом музейних працівників, реставраторів, науковців. В зв'язку з тим, що давній живопис був перенесений на нову дерев'яну основу, потрібний тривалий час, щоб ікона акліматизувалась до музейного приміщення і не відбувалось відторгнення давнього живопису від нової основи. Адже ікона подібна до живого організму. Будь-які зміни температури, вологості можуть призвести до небажаних наслідків.

З 1994 року почалася її наукова реконструкція. Ікону заново створили. У цю відповідальну справу, яка тривала 5 років, вніс вагомий вклад О. Лаворик, працюючи разом із мистецтвознавцем - науковим співробітником Рівненського краєзнавчого музею Віктором Луцем. З давніх – давен існує традиція в написанні ікон: образ створюється соборно, а не лише самим іконописцем, тобто за участю священника, теолога, художника. Так сталося і з відновленням Дорогобузької ікони Божої Матері.

Під час реконструкції оригінал просвітлювали ультрафіолетовими променями, щоб відтворити у копії втрачений орнамент. На фотографіях під дією ультрафіолетових променів проявились декоративні оздоблення, які неозброєним оком не видно. Ця технологія допомогла О, Лаворику відновити втрачений орнамент.

10 жовтня 1999 року відтворена ікона розміром 156 x 106 см була встановлена і освячена у новозбудованому Свято-Покровському соборі в Рівному (Додаток 4).

Характерно, що писалась ікона в самому соборі. Як пояснив О. Лаворик, це зроблено для того, щоб вона звикла до температурного режиму та того середовища, де буде знаходитись. Можливо, саме тому після освячення прихожани відразу прийняли ікону, просили заступництва та благословення (Додаток 5).

Цікавим є те, що О.Лаворик дослідив стару дерев'яну основу і дійшов висновку, що ікона мала мощовик - невелике заглиблення, де містилися мощі святого чи святої - невідомо. Це дає підстави стверджувати, що ікона Богородиці чудотворна.

«...Із першого дня ікона «запрацювала»: до неї прикладались люди, просили заступництва та благословення, - розповідає художник. - Отже, є всі підстави вважати, що ікона Божої Матері Дорогобузької стане не лише окрасою новозбудованого Свято-Покровського собору, а й величним образом, до якого звертатимуться у своїх молитвах тисячі прихожан.»

2 липня 2013р. парафіяни собору помітили мироточіння ікони Пресвятої Богородиці, про що повідомили духовенству кафедрального храму. Протягом тижня велося спостереження за цим феноменальним явищем.

10 липня 2013р. з благословенням керуючого єпархією архієпископа Рівненського і Острозького Іларіона було сформовано комісію у складі секретаря Рівненського єпархіального управління прот. Сергія Лучаніна, Рівненського обласного благочинного прот. В'ячеслава Грицака, старшого священника Свято - Покровського кафедрального собору м. Рівне прот. Романа Довбети та прес-секретаря Рівненської єпархії прот. Василя Рудніцького. Очолив комісію архієпископ Рівненський та Острозький Іларіон. У результаті було засвідчено факт миро точіння образу Пресвятої Богородиці «Одигітрії».

Слід зазначити, що ікона Божої Матері «Одигітрія Дорогобузька» почала мироточити після того, як до Свято-Покровського собору міста Рівного було привезені мощі новоявленого святого – преподобного Меркурія, ігумена Бригинського

Чернігівського чудотворця. Як бачимо, Сама Цариця Небесна зраділа перебуванню мощей великого угодника Божого, преподобного Меркурія у Рівному.

«Так часто буває, що коли в храмі перебувають мощі святих, то ікони починають мироточити, - розповідає Владика Рівненський та Острозький Іларіон. – Ікона Божої Матері «Одигітрія Дорогобузька» була в нижньому храмі, але на час ремонту її перенесли у верхній храм. Після одного з богослужінь ми побачили на іконі краплі миру, але вирішили їх витерти, щоб знати напевно. А після чергової молитви краплі з'явилися знову»

Явище мироточення ікон відомо давно. Воно являє собою виділення з образу ікони певної світлої маслянистого виду речовини, яка нагадує миро, що використовується при таїнстві Миропомазання. Ця рідина зазвичай виточує дивний аромат. Мироточення ікон відрізняються одне від одного за виглядом, кольором і консистенцією утворювальної рідини. Вона може бути густою, тягучою, як смола, або ж нагадувати росу (в останньому випадку мироточення іноді називають «елееточенням» або «росоточенням»). Відомі випадки мироточення не тільки оригіналів ікон, але і їхніх копій, літографій, фотографій ікон, фресок, а також металевих ікон. Це явище завжди ставало знаменням якої небудь події в історії. Повсюдне мироточення ікон в історії нашої землі, як правило, відбувалося в переломні епохи. Мироточення є одночасно і закликом до покаяння, і проявом милості, знаком того, що горній світ до нас близький. Справа в тому, що явище істинного чуда, є наближенням до нас благодаті Божої, яка у людини завжди викликає почуття покаяння, викликає почуття власної недостойності.

Владика Іларіон наголошує: «Я впевнений, що це добрий знак для усіх віруючих, бо це відповідь на їх молитви».

3.3.Списки з ікон

Одигітрія - не єдина робота іконописця О. Лаворика. У Гоцанському Свято-Покровському жіночому монастирі знаходиться виконані художником точні копії двох ікон: «Христос Пантократор з апостолами» XV ст. (Додаток 6) та Покрови

Пресвятої Богородиці XVI ст. (Додаток 7). Оригінали передані у Рівненський краєзнавчий музеї із с.Річиця Зарічнянського району.

Експерти свідчать: образ Покрови Богородиці зі Свято – Троїцького храму, що в с.Річиці Зарічненського району Рівненщини, - раритетний зразок візантійської покровської іконографії, котрий демонструє органічний розвиток старокиївської іконографічної традиції. Датований він XVI ст., репрезентує рідкісний серед ранніх вітчизняних пам'яток приклад трактування зображення Діви Марії та зберігається в Рівненському обласному краєзнавчому музеї. Беручи до уваги зазначене, матушка Ірина, ігуменя Свято – Покровської жіночої обителі, що в Гощі, замовила список саме із цієї ікони. Копітка робота тривала не один рік. І ось нарешті все позаду, а власне список зайняв належне йому місце – в різьбленому монастирському кіюті, поряд з аналогічним списком зі ще однієї реліквії – волинського образа XV ст. «Христос Пантократор». Як того потребують православні канони, список із «Покрову Богородиці» освятив настоятель сусідньої Свято – Михайлівської церкви отець Миколай.

Упродовж чотирьох століть, відтоді, як невідомий іконописець створив цей образ, на поклоніння до Річиці стікалися тисячі богомольців. Благоговійно шануючи духовний дар, люди молилися йому як чудотворному. Ця ж благодатна аура оповиває і список Гощанської Заставницької чудотворної ікони Пречистої Марії і Сина Божого для Михайлівської церкви, що в Гощі. Було також ще виконано список з ікони «Ілля Пророк з житієм» (додаток 8). Ікона була принесена хресним ходом у Михайлівську церкву, що в Гощі, і там освячена. Подарована Рівненською та Острозькою єпархіями для Свято-Іллінського чоловічого монастиря м.Одеси.

А ось ще такий факт. У 2011-му в селі Замлиння Волинської області проходив перший Міжнародний пленер іконопису, де зібралися іконописці з Польщі та України. Наш земляк виконав лик Христа Пантократора з ікони XV століття. Виконав образ способом, яким писався оригінал. (додаток 9)

Згодом художник здійснив різьблення по левкасу у визначених межах тла ікони. Складним етапом виявилися позолотні роботи. Митець навіть зізнався, що золото не піддавалося обробці, скручувалося, коли він був чимось занепокоєний. Після позолочення митець приступив до живопису. Спочатку було виконане доличне письмо, пізніше – лики святих.

«Верхня частина ікони писалася дуже легко», - говорить художник. Для Олександра Лаворика композиційна основа ікони втілює ідею заступництва: звернені до Христа Богоматір та Михаїл виступають посередниками між Богом і людьми, вони молять Христа про прощення людських гріхів.

Іконописець зізнається, що набагато складніше було із виконанням нижньої частини, де зображені душі померлих та живих ліквідаторів наслідків аварії, які відвернули смертельну небезпеку ціною власного життя і здоров'я. Мабуть він переживав, згадував ті жахливі події, свідком яких йому довелося бути, і які тепер потрібно відобразити у святому образі, передати радіацію, через яку загинули тисячі людей. Художник розповів, що нижню частину ікони він малював цілий рік, а коли закінчив – йому стало легше.

Після закінчення живописних робіт, підписання святині, весь образ був покритий дев'ятьма захисними шарами лаку, потім воском, який наносився пензликом і, що цікаво, обов'язково шліфувався хусткою з – під ікони Божої Матері, яку потрібно було взяти в церкві.

Обрамлена ікона двома позолоченими накладними профільованими рамами, закріпленими по периметру. На площині між двома рамами по кутах, зверху та посередині накладені об'ємні бонії, покриті золотом. Між боніями золотою фарбою нанесено арабесковий орнамент із стилізованих рослинних мотивів XVII ст. в традиції волинської школи іконопису. У середніх боніях вмонтовані дві панагії з Чорнобильськими срібними дзвонами на місцевому бурштині.

У переддень вшанування ліквідаторів наслідків аварії на ЧАЕС, у грудні 2012 р., в церкві цілителя Пантелеймона Владика Варфоломій освятив ікону «Чорнобильський Спас». Зараз ікона там і зберігається. Сьогодні від неї приходять

Виконуючи списки ікон, митець орієнтується на догмати православної віри, Святого письма, іконописних взірців. У створених ним образах проглядаються прекрасні і світлі вічні почуття – віра, надія, любов.

3.4.Ікона «тим, хто врятував світ»

«... І засурмив третій Ангол, - і велика зоря спала з неба, палаючи, як смолоскип. І спала вона на третину річок та на водні джерела. А ймення зорі тій Полин. І стала третина води, як полин, і багато людей повмирало з води, бо згіркла вона... » Ось уже майже три десятиліття ці біблійні рядки з Об'явлення Святого Івана Богослова пов'язують з Чорнобильською трагедією.

Останньою іконою, яку намалював іконописець є «Чорнобильський Спас» (додаток 10), оригінал якої знаходиться в Успенському храмі Києво – Печерської Лаври. Ініціатором написання списку для Рівного став голова рівненського обласного об'єднання Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Союз – Чорнобиль - Україна» Георгій Анатолійович Хиля. Цю, без перебільшення відповідальну місію написання ікони взяла на себе людина, яка особисто відчула увесь біль і страх атомної катастрофи.

Працюючи у міліції сержантом позавідомчої охорони райцентру Гоща , Олександр Лаворик двічі у 1986 році був у Чорнобилі як ліквідатор наслідків аварії. Під впливом побаченого, пережитого, художник створив серію робіт “Чорнобиль”, яка зберігається в РОКМ. Це сюжетні роботи та портретний цикл учасників ліквідації аварії, написані з натури на місці трагедії. Саме тоді «в глибині душі відчув поклик до написання ікон». Мабуть, все своє життя художник ішов до цього.

Роботу над іконою «Чорнобильський Спас» іконописець розпочав з благословення Архієпископа Рівненського та Острозького Варфоломія. (додаток 11) Було визначено, в якому храмі буде розміщуватися ікона після закінчення написання – церква Великомученика і цілителя Пантелеймона в м.Рівне. Тоді ж батюшка Тарасій, настоятель церкви, освятив іконний щит з левкасом, сировину і матеріали для написання образу. Вся робота супроводжувалася молитвою і працею. З

благословення Свято – Володимирського храму м. Луганськ до ікони була складена «Молитва о спасении жертв ядерной катастрофы в Чернобыле» (додаток 12)

Понад два роки Олександр Лаворик, не шкодуючи сил і щиро молячись, створював образ «Чернобильський Спас». «Не завжди було легко», - зізнається митець. Під час роботи над святим образом душа має бути гармонійно налаштована, спокійна, інакше писати ікону неможливо. Тому іконописець не щодня міг малювати, а приступав до роботи лише тоді, коли відчував це в душі і в серці.

Створена ця ікона була у пам'ять про всіх тих, хто пішов від нас в інший світ, обпалений смертоносним подихом Чернобильського реактора, «і во здоровіє живих». До неї звернено молитви всіх тих, хто вижив після трагедії...

«Чернобильський Спас» - це незвичайна велична ікона. За досить короткий, як для ікони, час свого існування вона стала особливо шанованою серед християн. У чому ж її унікальність? Із благословення митрополита Київського і Всея України Блаженнішого Володимира, мабуть, вперше на іконі Господь зображений разом із людьми. Ісус Христос стоїть на хмарині в центрі композиції, праворуч - Архістратиг Господній Михаїл із вогненным мечем та щитом з зображенням хреста, а ліворуч - Пречиста Мати Богородиця Марія. А під ними - обпалена смертоносним радіаційним вогнем земля і зоря-комета Полинь...

Бог рятує душі, чернобильці-ліквідатори - Землю і життя на ній. Тобто, на іконі зображено Божу рать - чернобильців-рятівників. Вони виконали Божу заповідь «Не убий!», не лише не пролили чужої крові, а й свого життя не пошкодували. Саме тому їм випала така честь.

Олександр Лаворик, художник, ліквідатор, так описав ікону: «Знизу душі померлих від радіації людей і ліквідатори аварії. Посередині сосна, яка взяла на себе радіаційний удар, а далі, на горизонті, сама ЧАЕС і зірка Полину, яка падає з неба, це біблійний символ».

Виконана святиня на липовій дошці, розміром 137x92,5x3см, з трьома врізними шпугами темперними фарбами. Іконописець розповів про етапи написання ікони. Після підготовки деревини, наклеювання паволоки, були виконані левкасні роботи.

Божа благодать, яка лікуватиме, відновлюватиме і допомагатиме тим, хто з чистим серцем і міцною вірою звертатиметься до Бога. Хочеться вірити в те, що святиня допоможе тим, хто звертатиметься до неї з молитвою, а її благодать вбереже нашу землю від лиха.

Майстер намагається працювати, дотримуючись усіх вимог, про які простий смертний не здогадується. Іконописець повинен налаштувати душу в унісон із зображуванним. А в наш час це надзвичайно важко, адже час створення ікон - період XIII - XV ст. - зовсім інший, і щоб його досягнути сьогодні необхідна чимала внутрішня робота.

Нині Олександр Ростиславович у розквіті творчих сил та задумів, продовжує поповнювати художній доробок. Митець є зразком поєднання таланту художника із спрагою відродження національної духовної культури.

На сьогодні художник очолює творчу майстерню «Ікони Волині», плідно займається створенням релігійних образів. Це не звичайні програмні картини, це є усвідомлений вибір автора. Неможливо написати твір на таку епохальну тему, не переймаючись нею, не відчуваючи її. Олександр пропускає крізь себе всю мудрість минулого і, створюючи ці роботи, вкладає не тільки всі свої знання, він вкладає душу, адже без душі неможливо створити щось подібне. І чи не перебування там, в 30 – кілометровій зоні визначило поклик до творення святих образів...

Сам Лаворик сказав, що хотів через ікони показати очищення, пошук, збереження себе як людини, поліпшити своє здоров'я,вилікувати свідомість. Олександр Ростиславович творить в ім'я того, щоб написане ним залишилося наступним поколінням, щоб ним могли захоплюватися, затамувавши подих. І дай йому, Боже, здоров'я робити це ще довгі роки.

Митець ніколи не має спочинку, його справа – реагувати на світ, ставити запитання і давати на них відповіді. Головне - щоб отримані досвід і знання не спонукали до простого копіювання давніх взірців. Треба пам'ятати, що ікона - не тільки образ нашої віри, а й мистецький твір. Вона є містком, що гармонійно з'єднує

наші душі з минулим, сьогоднішнім та майбутнім - через традицію і талант іконописця.

ВИСНОВКИ

На підставі теоретичного аналізу проблеми зроблено наступні висновки:

- витоками українського іконопису XV – XVI століть стали духовна та художня спадщина іконопису Київської Русі, ідеї візантійського ісихазму, художні засади православного іконопису Балканських країн та ренесансні традиції релігійного мистецтва Західної Європи;
- найбільш характерними рисами цього складного процесу є поява в давньоруському, а, згодом, і українському іконописі окремих сюжетів, що не мають аналогів у візантійській іконографії. Це, зокрема, ікони Бориса та Гліба, ікони Зішестя Христа в Ад та інші. Визначено, що під впливом європейської ренесансної літератури та праць представників тогочасної української філософської думки в українському іконописі XV – XVI століть з'являються чітко виражені ренесансні мотиви;
- вперше виокремлено образно-стилістичні особливості українського іконопису XV – XVI століть, які створюють його художню своєрідність. На основі аналізу його семіотичних складових виділені основні структурні компоненти (простір, колір та час), зміна яких призводить до становлення власно української іконописної традиції;
- зміни, які проявляються у тогочасній українській іконографії, не є чимось випадковим, а носять характер глибокого переосмислення художньо-естетичної спадщини середньовіччя з позиції ренесансної художньо-естетичної традиції.
- утворюється свій виразно оригінальний стиль , побудований на творчому засвоєнні віковичної традиції, радикально адаптованої до вимог іншого часу й до того соціального середовища, в якому жили замовники і діяли малярі. Отже, певна обумовленість волинського іконопису зазначеного часу впливає з різних чинників.